

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

Постановка проблеми. Усвідомлення аграрними підприємствами необхідності перебудови своєї господарської діяльності на інноваційних засадах, тобто активізація інноваційно-інвестиційної складової їх розвитку, є надзвичайно важливим чинником, без якого подальший розвиток села є неможливим. Таке усвідомлення нереально «насадити згори» – директивний метод ніколи не спрацює ефективно у відкритій економіці ринкового типу. Лише глибоке розуміння того, що інноваційна компонента є невичерпним резервом розвитку, змусить сучасні агропідприємства переорієнтувати свою діяльність на інноваційні засади.

Водночас, яку б важливу роль не відігравало впровадження інновацій у господарській діяльності підприємств, без відповідної опіки та координації з боку держави інноваційний розвиток на мікрорівні носитиме лише точковий характер. Охоплення інноваційними процесами сільськогосподарської сфери в цілому вимагає підтримки інноваційних перетворень на загальнодержавному рівні. Лише таким чином впровадження інновацій може отримати системний, масовий характер.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблема розробки концептуальних засад розвитку інноваційно-інвестиційної діяльності в сільському господарстві неодноразово розглядалася на державному рівні. Також її досліджували такі вчені як Алтухов А.І. [1], Беспяхотний Г.В. [2], Санду І.С. [3], Саранчук Г.М. [4], Федун І.Л. [5] та інші. Ними було розглянуто процес розробки основних концептуальних засад переведення сільського господарства на інноваційні засади розвитку, вивчено механізм, необхідний для забезпечення такого переведення, а також досліджено фінансовий аспект інноваційного здійснення сільськогосподарського виробництва. Водночас, соціальні нюанси концептуального розвитку сільського господарства на інноваційних засадах розглянуто недостатньо.

Завдання дослідження:

- оцінити існуючі концептуальні наробітки щодо функціонування сільського господарства на інноваційних засадах;
- запропонувати заходи, які уможливають подальший розвиток сільськогосподарської сфери в інноваційному напрямку.

Результати. Сьогодні в Україні національну концепцію розвитку інноваційної діяльності в сільському господарстві формують наступні нормативні акти:

- Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року;
- Концепція Державної цільової економічної програми впровадження в агропромисловому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2016 року;
- Про схвалення Концепції реформування і розвитку аграрної освіти та науки.

Також на розгляді широкого загалу знаходяться проекти ще двох нормативних актів, які мають концептуальний характер і, цілком можливо, в майбутньому будуть включені до вищевказаного переліку. Це проект Концепції комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України та проект Національної доктрини реформування та розвитку агропродовольчого комплексу України.

Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. Цей програмний документ охоплює основні напрямки розвитку аграрної сфери, за якими повинне розвиватися сучасне село. Затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2007 р., Програма визнає недостатнє стимулювання впровадження

інноваційних технологій та інвестицій в агропромислове виробництво однією з головних проблем, що обумовлюють складну економічну та соціальну ситуацію на селі. У свою чергу, саме інноваційне зміцнення матеріально-технічної бази аграрного сектору та впровадження екологічно безпечних, ресурсо- та енергозберігаючих технологій проголошуються важливими способами подолання існуючих у агросекторі проблем.

Пункт 2 розділу IV Програми «Фінансове забезпечення аграрного сектору» приділяє увагу інвестиційно-інноваційній моделі розвитку села як такої, що має сформуватися у результаті посилення конкурентної боротьби із повноцінним входженням України у міжнародний економічний простір. Передбачені Програмою заходи з формування інвестиційно-інноваційної моделі розвитку села мають як інноваційну, так і неінноваційну природу (табл. 1).

Таблиця 1

Заходи із формування інноваційної моделі розвитку села

Заходи інноваційного характеру	Заходи неінноваційного характеру
Розвиток ринку інноваційної продукції	Розроблення та виконання державних, регіональних та інших програм розвитку галузі.
Створення інноваційних парків на базі існуючих аграрних науково-дослідних установ та навчальних закладів.	Досягнення випереджальних темпів приросту інвестицій за рахунок внутрішніх та зовнішніх джерел.
Формування інвестиційної підтримки фермерських господарств з першочерговим її спрямуванням на реалізацію інноваційних проектів.	Використання на конкурсних засадах бюджетних коштів для інвестиційних проектів соціально-економічного розвитку села.
Спрямування однієї третини надходжень до дорожніх фондів на інноваційний розвиток шляхової мережі у сільській місцевості.	Фінансування розвитку матеріально-технічної бази наукових установ агропромислового комплексу у обсягах, які щороку становлять не менш як 6% вартості основних засобів.
Створення економічних умов для розвитку органічного землеробства.	Удосконалення системи державного замовлення на об'єкти інтелектуальної власності
Надання переваги сільськогосподарським товаровиробникам у процесі конкурентного відбору інноваційних проектів для їх фінансової підтримки за рахунок коштів держави.	Урегулювання амортизаційної політики у господарствах, що орендують майно
Поглиблення міжнародного співробітництва в інноваційній сфері.	Формування та розвиток інфраструктури дорадчої діяльності, здійснення заходів щодо підвищення ефективності функціонування дорадчих служб
Підвищення рівня комерціалізації результатів наукових досліджень та інновацій.	

Джерело: [6].

Концепція Державної цільової економічної програми впровадження в агропромисловому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2016 року забезпечує деталізацію окремих положень, розглянутих у Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року. Проте, на відміну від неї, вона охоплює не стільки питання загального характеру, скільки технологічні інноваційні моменти виробництва. Кінцевою її метою є техніко-технологічне оснащення сільськогосподарського виробництва та переведення його на якісно новий рівень функціонування. Згідно з Концепцією, перед вітчизняним сільським господарством лежить три можливих напрямки розвитку (рис. 1).

Як свідчать дані рисунку, за умови обрання історичного напрямку розвитку села, останнє приречене вирішувати постійні проблеми, пов'язані з матеріально-технічним та кадровим забезпеченням, невизначеністю, обумовленою кліматичними умовами та постійними втратами врожаю. Другий з-поміж перелічених варіантів призведе до втрати виробничого та науково-технічного потенціалу, узалежнення вітчизняного сільсько-господарського виробництва від зарубіжних виробників техніки та у кінцевому рахунку – до зростання безробіття, трудової міграції сільського населення та деградації соціально-побутової сфери у сільській місцевості. Таким чином, весь вибір фактично зводиться до третього варіанту, який сприятиме зміцненню індустріальної основи сільськогосподарського виробництва, розвитку його виробничого та науково-технічного потенціалу, а також покращенню матеріального становища і умов життя сільських працівників. Практичної реалізації третього напрямку розвитку Концепція передбачає досягнути завдяки технічному переоснащенню галузі передовою технікою, впровадженню на цій основі новітніх технологій, підвищенню кваліфікації кадрів і забезпеченню високого рівня їх професійної підготовки [7].

Розглянуті в Програмі та Концепції ідеї набули свого подальшого розвитку в проекті Концепції комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України [8]. Проголошуючи Україну насамперед аграрною державою, проект Концепції агітує підпорядкувати усі інші галузі та політики аграрній сфері. Як і Концепція Державної цільової економічної програми впровадження в агропромисловому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2016 року, проект Концепції визначає для українського сільського господарства три можливих варіанти розвитку – ситуаційне реагування, ситуаційне реформування та системне реформування.

На нашу думку, означений розвиток повинен здійснюватися з орієнтацією на тенденції та очікування, що виникають у світовій економіці та вітчизняній економіці зокрема. Це – необхідна умова формування майбутнього образу вітчизняного села. У іншому випадку посилення дисбалансу між світовими та національними інноваційними тенденціями призведе до відставання України від технологічного та економічного прогресу, а також втрати конкурентоспроможності на зовнішній арені. Україна буде інтегруватися у світову спільноту виключно як сировинна держава та ринок збуту, що фактично буде віддано на відкуп іноземним гравцям. Це вимагає швидкого та ефективного корегування основних параметрів вітчизняної інноваційної діяльності та приведення їх у відповідність зі світовими інноваційними тенденціями та потребами.

Об'єднані в концепцію заходи з корегування національної інноваційної сфери, на нашу думку, доцільно умовно згрупувати в три великих блоки.

I. Зміцнення соціально-економічної системи України як бази для активізації інноваційної діяльності та переходу національної економіки на інноваційні засади розвитку. Переорієнтація виробництва на 5-6-ті технологічні уклади, як цього вимагають жорсткі реалії сьогодення, можлива виключно в умовах економічно та фінансово здорового середовища. Випуск високотехнологічної продукції потребує наявності відповідної матеріально-технічної бази, якісних науково-технічних рішень, працівників відповідної кваліфікації і ринку, спроможного забезпечити всі необхідні «входи» (матеріали, обладнання, кадри, фінанси, розробки) та «виходи» (продукцію, напрацьовані технології, оформлені розробки та ідеї).

Неабияку роль у зміцненні соціально-економічної системи відіграє успішна кластеризації держави, встановлення зв'язків з іноземними регіонами та залучення до новостворених кластерів закордонних учасників. На рівні регіонів, у яких буде розміщено такі кластери, слід розробити стратегії стимулювання іноземних фірм щодо дислокації у певний кластер та ініціації обміну між кластерами. Стратегічний міжкластерний обмін повинен бути підтриманий не тільки державою, але й учасниками, що будуть входити до його складу – підприємствами та науковими установами (університетами). Необхідною

умовою є якомога ширше залучення у роботу іноземних підприємств кластеру, перетворення їх на частину цього кластеру, а не лише на учасників обміну. Крім цього, регіональні кластери повинні також залучати дослідників та студентів (особливо іноземних) та стимулювати укладення з ними довгострокових угод.

II. *Активізація національної інноваційної діяльності як необхідної умови трансформації економіки України на «економіку знань».* Розвитку національної інноваційної системи України на сучасному етапі притаманний ряд парадоксів. Її характеризує значний науково-дослідний потенціал (чисельність зайнятих у сфері досліджень та розробок, значне різноманіття їх спрямованості тощо), але результативність використання цього потенціалу незначна. Причинами неефективності є недостатній рівень інвестицій в економіку, млява інноваційна активність підприємств, неефективність інститутів, що забезпечують діяльність науково-технологічного комплексу, нерозвинутість наукового менеджменту, нераціональне використання ресурсів під час розв'язання науково-технологічних задач тощо. Світова економічна криза може стати для України можливістю для переорієнтації на інноваційний шлях розвитку. За словами віцепрезидента Російської академії наук О. Некіпелова, криза є періодом болісного звільнення від попередньої оболонки, застарілих інститутів та неефективної моделі розвитку. Вона спроможна змінити вектор технологічного потенціалу розвитку країни як на основі власних ресурсів, так і на основі імпорту сучасних технологій та обладнання [9].

Сьогодні суцільна національна інноваційна система в Україні відсутня – формуються лише окремі її елементи, співпрацю між якими і досі не налагоджено; управління інноваційним розвитком розпорошене по відомствах, а кількість підприємств, що стали на засади інноваційного розвитку, вкрай незначна. Досвід успішних країн свідчить, що сучасні реалії вимагають принципово нової моделі організації виробництва – моделі, орієнтованої на створення інновацій, підґрунтям якої виступає конкурентне середовище, орієнтоване і на розробників, і на постачальників, і на посередників. Україна потребує моделі розвитку, органічно інтегрованої у міжрегіональні та глобальні коопераційні зв'язки.

Перехід на інноваційний розвиток не може бути здійснений без участі держави, передусім тому, що сама інноваційна діяльність не є у чистому вигляді підприємницькою. В умовах кризи значення державної підтримки багатократно зростає, особливо коли мова йде про перші стадії інноваційного процесу, пов'язані з великим ризиком неотримання бажаних результатів, а тому участь у них підприємців нечаста та незначна.

Висновки. Формування ефективної інноваційної політики в аграрній сфері здійснюється з урахуванням того, що ведення сільськогосподарського виробництва здійснюється в різних природнокліматичних умовах (Полісся, Лісостеп, Степ), тому інноваційний розвиток повинен здійснюватися на засадах диференціації та концентрації інноваційних ресурсів на пріоритетних для конкретних регіонів наукомістких виробництвах. Стійке нарощування науково-технологічного потенціалу вимагає від інноваційної аграрної політики збалансованої програми інституціональних змін, покликаних сформувати сприятливе для інноваційного розвитку ринкове середовище та стимулювати аграрне підприємництво до здійснення інноваційної діяльності та партнерства. Сучасне ж державне регулювання у сфері сільського господарства орієнтується на:

- дотримання рівня законодавчо затверджених бюджетних асигнувань на фінансування наукових досліджень та розробок у аграрній сфері;
- фінансування з бюджетів (державного чи місцевих) цільових програм зі стимулювання та підтримки сільськогосподарських інновацій;
- субсидування банківських відсоткових ставок за кредитами та позиками на технічне та технологічне оновлення сільськогосподарського виробництва;
- державну підтримку дослідно-виробничих господарств;

- зниження (звільнення) від сплати митних платежів за ввезення високоефективних порід худоби та високотехнологічного обладнання для організацій та господарств АПК;
- підготовку та перепідготовку висококваліфікованих кадрів з інноваційного менеджменту аграрної сфери, залучення спеціалістів для роботи з новими (інноваційних) сільськогосподарськими технологіями, стимулювання та закріплення їх на аграрних підприємствах;
- здійснення страхування ризиків сільськогосподарських виробників та формування позабюджетного фонду науково-дослідних робіт на основі відрахувань підприємств агросфери з віднесенням їх до виробничих витрат тощо.

Анотація

У статті розглядаються особливості практичної реалізації національної концепції здійснення інноваційної діяльності в сільському господарстві та окреслюються напрямки її подальшого розвитку з урахуванням соціальних аспектів.

Ключові слова: інновації, сільське господарство, концепція, державна програма, творчі індустрії.

Аннотация

Статья рассматривает особенности практической реализации национальной концепции осуществления инновационной деятельности в сельском хозяйстве и очерчивает направления ее дальнейшего развития с учетом социальных аспектов.

Ключевые слова: инновации, сельское хозяйство, концепция, государственная программа, творческие индустрии.

Summary

The paper considers specifics of practical implementation of national conception of innovation activity in agriculture and outlines directions of its further development considering some social aspects.

Key words: innovations, agriculture, conception, state program, creative industries.

Список використаних джерел:

1. Алтухов А.И. Инновационный путь развития сельского хозяйства как основа повышения его конкурентоспособности. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.asp?id=12876730>.
2. Беспехотный Г.В. Инновационные и инвестиционные ресурсы развития сельского хозяйства. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.asp?id=15129153>.
3. Санду И.С. Формирование инновационной модели развития сельского хозяйства. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://elibrary.ru/item.asp?id=15510308>.
4. Саранчук Г.М. Інноваційний розвиток сільського господарства як основа підвищення його конкурентоспроможності. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2010_1/26.pdf.
5. Федун І.Л. Інноваційне забезпечення розвитку сільського господарства: дис. канд. екон. наук: 08.00.03 / Національний науковий центр "Інститут аграрної економіки". – К., 2007. – 233 арк. – Бібліогр.: арк. 195-208.
6. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/page/?3800>.
7. Концепція Державної цільової економічної програми впровадження в агропромисловому комплексі новітніх технологій виробництва сільськогосподарської продукції на період до 2016 року. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/page/?10490>.

8. Концепція комплексної державної програми реформ та розвитку сільського господарства України (проект). – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua/page/?11044>
9. Властин Г.А. Инвестиционно-технологическое взаимодействие России и Евросоюза в условиях кризиса. – Электронный ресурс. – Режим доступа: http://belisa.org.by/ru/izd/stnewsmag/4_2009/art5_13_2009.html.
10. Елена Укусова. Время креатива. – Электронный ресурс. – Режим доступа: http://www.strf.ru/organization.aspx?CatalogId=221&d_no=23943

УДК: 338.512:621.22:504

Шкробот М.В.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГІДРОЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКИ УКРАЇНИ

Постановка проблеми. Сталий розвиток України визначає стратегічний напрямок досягнення збалансованості економічної, соціальної і екологічної складових національної системи на основі структурної перебудови економіки, техніко-технологічного переозброєння виробництва, інтенсивного розвитку наукомістких галузей, екологізації усіх сфер суспільного життя.

Одним з напрямків досягнення збалансованості економіки є стала стратегія розвитку паливно-енергетичного комплексу України до 2030 року, яка була прийнята в 2006 році, яка передбачає збільшення виробництва електроенергії у 2,2 рази. Формування загальної стратегії енергетики України витікає з довгострокових цілей, які стоять перед галуззю, однією з яких є стратегічний розвиток гідроелектроенергетики України [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження тенденцій розвитку гідроелектроенергетики України займаються такі вітчизняні науковці, як С.І. Поташник, Ю.О. Віхорев, О.А. Рябенко, В.Л. Расовський та ін.

Завдання дослідження полягає у визначенні ролі та місця гідроелектроенергетики в паливно-енергетичному комплексі та енергетичній системі України; у визначенні стану гідроелектроенергетики за останні роки та перспектив її подальшого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Основною енергетичною проблемою України як енергодефіцитної держави, в якій проживає біля 1% населення планети, є значне споживання енергії – більше 2% споживання світової. Більше 50% потреб України в паливі покривається імпортом: імпорт нафти сягає 90%, природного газу 70%. При цьому рівень комфортності нашого життя відповідає рівню слаборозвинутих держав, а щодо розвитку Україна займає в світі місце в кінці першої сотні. Значне зростання цін на енергоресурси в світі за останній час змушує енергодефіцитні держави шукати джерела більш дешевої енергії, ніж традиційна, тобто нетрадиційні та відновлювальні [2].

Гідроелектроенергетика є однією з найбільш ефективних технологій отримання електроенергії в світі, оскільки використовує відновний енергоресурс. Окрім того, завдяки своїй маневреності, гідроелектроенергетика сприяє вирішенню проблем стійкості енергосистем. Є країни, серед найбільш розвинених країн світу, економічний гідроенергетичний потенціал (ЕГЕП) яких вже використано на 80—100% (табл. 1).